

Nr 23.

Ankom till Riksdagens kansli den 14 mars 1913 kl. 12 m.

Utlåtande, i anledning av väckt motion om ändringar i förordningen den 22 juni 1883 angående en postsparbank för riket.

I en inom Andra kammaren väckt motion, nr 26, vilken för förberedande behandling överlämnats till bankoutskottet, hava herrar *Herm. Carlson* i Herrljunga och *Ulrik Leander* hemställt,

det Riksdagen ville för sin del besluta, att § 7 mom. 1 av Kungl. Maj:ts nådiga förordning angående en postsparbank för riket av den 22 juni 1883 måtte erhålla följande förändrade lydelse:

Ränta å insatta medel gottgöres från och med dagen näst efter den, då insättningen ägt rum, till och med dagen närmast före den, då medlen lyftas,

samt att mom. 3 av samma § måtte erhålla följande lydelse:

På en och samma motbok gottgöres icke ränta för högre belopp än 2,000 kronor.

Till stöd för motionen hava motionärerna anfört:

Enligt styrelsens för postsparbanken avgivna berättelse för år 1911 utgjorde insättningarna i banken under nämnda år kronor 13,275,700 samt uttagningarna kronor 13,926,760. Skillnaden mellan de förra och de senare uppgick sålunda till kronor 651,060.

Dessa siffror visa oförtydligt, att allmänhetens intresse för postsparbanken icke är så stort som man kunnat önska, och man frågar sig, vari orsaken till detta för-

Bihang till Riksdagens protokoll 1913. 8 saml. 19 häft. (Nr 23).

hållande är att söka. Oss synes, som om bestämmelsen i § 7 mom. 1 av kungl. förordningen angående postsparbank för riket, är starkt medverkande härtill. I nämnda mom. stadgas nämligen, att »ränta å insatta medel gottgöres endast för hel månad och beräknas från och med månaden näst efter den, då insättningen ägt rum, till den månad, då medlen få lyftas.»

Då alla andra banker, som bekant, numera gottgöra ränta å insatta medel från insättningsdagen till och med dagen före uttagningen, bör det för var och en vara tydligt, att ifrågavarande bestämmelse rörande postsparbanken är föråldrad och ingalunda lämplig för vår tids moderna bankrörelse.

Om postsparbanken skall kunna påräkna någon omfattande penninginsättning från allmänhetens sida, bör den lämna insättarna åtminstone i någon mån lika stora förmåner, som vad övriga banker göra.

Att styrelsen för postsparbanken själv är medveten om, att allmänhetens intresse för banken är i sjunkande, framgår av styrelsens inbjudan förlidet år till en tävlingsskrift i fråga om åtgärders vidtagande för bankens popularisering.

Bestämmelsen i samma §:s 3 mom., att »ränta på en och samma motbok icke gottgöres för högre belopp än 1,000 kronor» torde också i sin mån bidra till, att allmänheten icke anlitar banken i önskvärd utsträckning. Sparbankerna, med vilka postsparbanken ju i främsta rummet är jämförlig, torde numera ha i allmänhet bestämt det maximum, varför ränta å en och samma motbok gottgöres, till 2,000 och 3,000 kronor.

Utskottet har ansett sig böra över förevarande motion inhämta yttrande från styrelsen för postsparbanken och har för den skull i vederbörlig ordning anhållit om utverkande av Kungl. Maj:ts befallning till nämnda styrelse att avgiva sådant yttrande. Med anledning härav har till bankoutskottet överlämnats en till utskottet ställd skrivelse av den 21 februari 1913, däri styrelsen för postsparbanken anfört följande:

*Styrelsen för
postspar-
banken.*

»De förändringar i nämnda nådiga förordning, som av motionärerna påyrkas, åsyfta § 7 mom. 1 och 3, i vilket avseende hemställts, att det förra mom. måtte erhålla en sådan lydelse att ränta å insatta medel gottgjordes från och med dagen näst efter den, då insättningen ägt rum, till och med dagen närmast före den, då medlen lyftas, ävensom att i fråga om mom. 3 av nämnda § den ändring vidtoges, att räntegottgörrelse medgäves på en och samma motbok intill belopp av 2,000 kronor.

Såsom skäl för de sålunda ifrågasatta ändringarna hänvisa motionärerna till det förhållandet att, enligt styrelsens underdåniga berättelse angående postsparbanken för år 1911, uttagningarna under året med 651,060 kronor överstigit insättningarna, vilket skulle häntyda därpå att allmänhetens intresse för postsparbanken ej vore så stort som man kunde önska. De medverkande orsakerna till detta bristande intresse från allmänhetens sida hade motionärerna trott sig finna dels däri att, ehuru alla andra banker gottgjorde ränta å insatta medel från insättningsdagen till och med dagen före uttagningen, postsparbanken tillgodoräknade ränta å insatt kapital från och med månaden näst efter den, då insättningen ägt rum,

till och med månaden näst före den då medlen få lyftas, *dels ock* i den omständigheten att, under det sparbankerna i allmänhet bestämt det maximum, varför ränta på en och samma motbok gottgjordes, till 2,000 å 3,000 kronor, postsparbanken icke skulle i dylikt avseende tillgodoräkna ränta för högre belopp än 1,000 kronor.

Även om, såsom av motionärerna uppgivits, insättningar i postsparbanken under år 1911 understigit uttagningarna med omkring 650,000 kronor, har dock delägarnas behållning under året ökat med ungefär 930,000 kronor. Då emellertid postsparbanken har till uppgift att uppsamla och fruktbargöra de små besparingarna, för att sedermera, då dessa vuxit till något mera avsevärt belopp, tjäna såsom mellanhand vid en fördelaktigare placering mot högre ränta än den postsparbanken kan lämna, torde allmänhetens intresse för banken ej böra bedömas efter insättningarnas *belopp* utan fastmera efter deras *antal*; och anser sig styrelsen för frågans bedömande enligt denna synpunkt böra meddela att, under det insättningarnas antal utgjorde år 1907 606,720, år 1908 597,697, år 1909 623,724 och år 1910 656,557, detta antal under år 1911 uppgått till 682,288.

Under nämnda femårsperiod har insättningarnas antal i stort sett stegrats samt allmänhetens intresse för postsparbanken sålunda ökat. Huruvida detta intresse skulle hava varit livligare, därest postsparbanken under tiden på insättarnas medel gottgjort dagsränta i stället för månadsränta, är svårt att bedöma. Någon önskan från allmänhetens sida om en dylik förändring beträffande ränteberäkningen har, såvitt styrelsen har sig bekant, emellertid hittills ej gjort sig gällande.

Men även om allmänhetens intresse för postsparbanken vore sådant som av motionärerna uppgivits, torde dock omständigheterna lägga hinder i vägen för vidtagande av en sådan förändring av grunden för ränteberäkning som den av motionärerna åsyftade. En dylik ränteberäkning torde i de flesta fall kunna utan större svårighet anordnas vid enskilda sparbanker, som i allmänhet hava sina kontor förlagda å orter, varest finnes huvud- eller avdelningskontor av depositionsbanker, varigenom tillfälle finnes berett att, omedelbart efter det sparbanken mottagit insättningen, fruktbargöra densamma. Postsparbanken åter, vars kontor äro spridda över hela riket, kan ej göra de vid dessa kontor insatta medlen fruktbärande, förr än desamma inlevererats till bankens centralförvaltning, vilken leverering, med det nu tillämpade redovisningssystemet, ej kan äga rum förr än i allmänhet 10 dagar, i många fall längre tid förflutit, efter det insättningen försiggått.

Enligt de upplysningar styrelsen inhämtat rörande grunderna för beräkning av ränta å insatta medel i utländska postsparbanker, tillämpas ej av någon dylik bank dagsränta. Postsparbankerna i Storbritannien och Irland, Rumänien, Egypten, Brasilien och Japan tillämpa, likasom den svenska postsparbanken, månadsränta, under det att de belgiska, nederländska, franska, italienska, österrikiska och ungerska postsparbankerna beräkna halvmånadsränta å insättningarna samt den bulgariska postsparbanken gottgör dylik ränta från och med den 10-dagsperiod (1—10, 11—20, 21—till och med sista dagen i månaden), som följer näst efter den, under vilken insättningen ägt rum, till och med den 10-dagsperiod, som närmast föregår den, under vilken medlen på grund av uppsägning förfallit till betalning.

Ett system sådant som det vid postsparbankerna i Belgien med flera länder tillämpade, d. v. s. gottgörelse av ränta för halvmånad, torde ej kunna anordnas inom svenska postsparbanken utan avsevärda omkostnader eller ock, vilket styrelsen av åtskilliga skäl ej finner tillrådligt, en fullständig omläggning av redovisningssystemet, som nu är grundat på 10-dagsredovisning. Däremot skulle, utan någon dylik omläggning och utan att några större svårigheter därmed bleve förbundna, det bulgariska systemet kunna tillämpas jämväl inom den svenska postsparbanken beträffande ränteberäkning å insatta medel.

I detta sammanhang tillåter sig styrelsen emellertid erinra därom, att de länder, vilkas postsparbanker gottgöra halvmånads- eller 10-dagsränta å insatta medel, i allmänhet äro tätare befolkade och i fråga om postförbindelser mera gynnsamt ställda än vad förhållandet är med vårt vidsträckta, jämförelsevis glest befolkade land, inom vilket stora områden ännu sakna mera täta postförbindelser.

Om, såsom här ovan sagts, en sådan anordning, varigenom ränta å insatta medel gottgjordes för halvmånad, skulle för postsparbanken medföra avsevärda omkostnader, så bleve, därest, såsom av motionärerna ifrågakämlts, dagsränta å insättningarna tillämpades, dessa omkostnader mångdubbelt större, utom det att beloppet av postsparbankens skuldräntor komme att i avsevärd mån ökas, varigenom vinsten å bankens verksamhet komme att i samma mån minskas.

Beträffande de belopp, varmed delägareräntorna ökats, i händelse dags- eller halvmånadsränta gottgjorts å insatta medel under åren 1911 och 1912, är styrelsen ej i tillfälle meddela några uppgifter. Men, enligt gjord beräkning, skulle, därest under nämnda år det bulgariska systemet, det vill säga 10-dagsränta, varit tillämpat inom svenska postsparbanken, delägareräntorna hava ökats för år 1911 med kronor 23,544: 95 och för år 1912 med kronor 23,855: 23.

Den vinst, som uppkommit å bankens rörelse, utgjorde för år 1911 allenast kronor 36,010: 28 och kan för år 1912 beräknas uppgå till omkring 60,000 kronor.

Enligt bestämmelse i § 19 mom. 3 av postsparbanksförordningen den 22 juni 1883, skola de överskott, som kunna uppkomma på postsparbankens rörelse, användas uteslutande för postsparbankens egna ändamål.

Jämlikt särskilda nådiga medgivanden, hava dessa överskottsmedel hittills huvudsakligen använts dels till avskrivning å det bokförda värdet å obligationer, som under de lägre räntetiderna på 1890-talet måst för höga pris förvärvas, dels ock till utdelande av gratifikationer åt poststationsföreståndare och enskilda sparmärkesförsäljare, vilka med nit och framgång verkat för postsparbankens utveckling och sparsamhetens befrämjande.

Då nu å bankens rörelse under år 1912 uppstått ett större överskott än under något av de närmast föregående åren, har hos styrelsen fråga uppstått, huruvida icke ytterligare åtgärder till sparsamhetens befrämjande och bankens utveckling borde vidtagas, i vilket avseende styrelsen ansett, att en viss del av bankens överskott för varje år borde anslås för utdelning genom vederbörande skolråds eller lärars försorg till premier åt lärjungar vid folk- och småbarnsskolor, vilka vore delägare i postsparbanken och flitigt anlitade densamma genom verkställande av insättningar.

Enligt postsparbanksstyrelsens förmenande skulle en dylik användning av postsparbankens överskottsmedel vara ägnad att hos det uppväxande släktet

inplanta hågen för sparsamhet och förtänksamhet och således mera befrämja postsparbankens utveckling, enligt de för densamma bestämda riktlinjer, än som torde bliva fallet genom bestämmande av ändrade grunder beträffande den för insatta medel i postsparbanken nu gällande ränteberäkning, en ändring angående vilken, såvitt styrelsen har sig bekant, någon mera allmän önskan ej uttryckts och vilken ändring ej heller torde i det stora hela betingas med hänsyn till förhållandena i de enskilda sparbankerna.

Enligt vad i motionen uppgivits, skulle visserligen alla andra banker numera gottgöra ränta å insatta medel från insättningsdagen till och med dagen före uttagningen. Såvitt med denna uppgift jämväl avses enskilda sparbanker, torde emellertid densamma ej vara fullt exakt. Ut i senast utkomna »Bidrag till Sveriges Officiella Statistik, Y) Sparbanksstatistik, I sparbanken och liknande penningeinträttningar» för år 1910 förekommer nämligen på sidan IV under rubriken inlåningsränta följande uttalande: »Ävenså är att taga i betraktande, att i ett ganska stort antal sparbanker icke tillgodoskrives ränta å där insatt kapital, förr än en viss kortare tid förflutit efter insättningen eller ock, ännu vanligare, först från början av därpå följande kalendermånad.»

Slutligen tillåter sig styrelsen fästa uppmärksamheten därpå, att den av motionärerna ifrågasatta ändringen i § 7 mom. 3 av postsparbanksförordningen den 22 juni 1883, varigenom maximibeloppet för räntegottgörelse på en och samma motbok skulle höjas från 1,000 till 2,000 kronor, redan ägt bestånd i närmare 22 år. Genom nådiga kungörelsen den 15 maj 1891 har nämligen nyssnämnda mom. erhållit följande förändrade lydelse: »På en och samma motbok gottgöres icke ränta för högre belopp än 2,000 kronor.»

Motionärernas förslag avser ändring *dels* av 7 § mom. 1 uti ifrågasvarande förordning i syfte att ränta å insatta medel skall gottgöras från och med dagen näst efter den, då insättningen ägt rum, till och med dagen närmast före den, då medlen lyftas, *dels ock* av mom. 3 i samma paragraf, varigenom räntegottgörelse skulle medgivas på en och samma motbok intill belopp av 2,000 kronor.

Utskottet.

I avseende å sistnämnda yrkande vill utskottet fästa uppmärksamheten därå, att, enligt vad jämväl styrelsen för postsparbanken omförmålt, en dylik bestämmelse infördes i förordningen redan år 1891.

Vad angår motionen i övrigt, anser sig utskottet till en början, i likhet med postsparbanksstyrelsen, böra erinra, hurusom postsparbanken, enligt vad som framhölls vid dess inrättande, har till uppgift att uppsamla och fruktbargöra de små besparingarna för att sedermera, då dessa vuxit till ett mera avsevärt belopp, tjäna som mellanhand vid en fördelaktigare placering mot högre ränta, än den postsparbanken kan lämna. Det torde därför näppeligen vara riktigt att, på sätt motionärerna gjort gällande, bedöma allmänhetens intresse för banken efter insättningarnas

belopp, utan bör detta, såsom postsparbanksstyrelsen framhåller, snarare ske efter insättningarnas antal. Enligt vad som framgår av styrelsens yttrande, har detta antal under femårsperioden 1907—1911 ej obetydligt ökat. Det är naturligen svårt att bedöma, huruvida allmänhetens intresse skulle hava ytterligare ökat, därest beräkningen av räntegottgörelse skett efter den av motionärerna föreslagna normen i stället för efter den nu gällande. Emellertid må framhållas, att insättningarna i allmänhet avse mindre belopp och att det följaktligen endast kan bliva fråga om ganska obetydliga räntebelopp. Naturligt är ock, att genom en dylik ränteberäkning vissa kostnader måste uppstå, som eljest kunna undvikas och besparingarna i stället användas till fromma för bankens utveckling.

En förändring på sätt motionärerna ifrågasatt torde vidare vara förknäp med särskilda svårigheter, då redovisningen sker genom postverket och de vid bankens över hela riket spridda kontor insatta medlen icke kunna göras räntebärande, förrän desamma inkommit till centralförvaltningen i Stockholm. Givet är, att detta, med hänsyn till våra kommunikationsförhållanden, i vissa fall kan ske först efter en jämförelsevis lång tid. Under sådana förhållanden och på de av styrelsen för postsparbanken i övrigt anförda skäl, har utskottet ansett sig böra avstyrka bifall till förvarande motion.

Utskottet hemställer alltså,

att ifrågavarande motion II: 26 icke måtte till
någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 14 mars 1913.

På bankoutskottets vägnar:

I. VON STAPELMOHR.

Vid detta ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit:

Av Första kammaren: herrar *von Stapelmohr*, *Swartz*, *Neiglick*, *Hedenstierna*, *Gustafsson*, *Schöden*, *Almer* och *Gelotte*; samt
av Andra kammaren: herrar *Wijk*, *Vahlquist*, *Söderberg*, *Olsson* i *Blädinge*, *Kristensson*, *Leander*, *Carlson* och *Hagberg*.

Reservation

av herrar *Söderberg*, *Leander* och *Carlson*, vilka ansett, att utskottet med anledning av förevarande motion bort hemställa, det Riksdagen för sin del måtte besluta, att 7 § 1 mom. i Kungl. Maj:ts förordning angående en postsparbank i riket måtte erhålla följande lydelse:

»Ränta å insatta medel gottgöres från och med den 10-dagsperiod*), som följer näst efter den, under vilken insättningen ägt rum, till och med den 10-dagsperiod, som närmast föregår den, under vilken medlen på grund av uppsägning förfallit till betalning.»

*) (1—10, 11—20, 21—till och med sista dagen i månaden.)